

# Q&A ifm. drikkevandskampagnen

## Indhold

Hvad er fordelene ved at drikke grundvand? .....	2
Hvor galt står det til med drikkevandet i Danmark?.....	2
Hvor kommer sprøjtegiften fra? .....	2
Hvad er Danmarks Naturfredningsforenings holdning? .....	3
Hvordan beskytter vi drikkevandet bedst? .....	3
Hvad koster det at beskytte drikkevandet? .....	3
Virker Miljøstyrelsens godkendelsesordning? .....	4
Er kontrollen med drikkevandet ikke god nok? .....	4
Hvad er grænseværdien for sprøjtegift i drikkevandet? .....	5
Er det sundhedsskadeligt at drikke vand med rester af sprøjtegift?.....	5
Hvad kan man gøre yderligere for at beskytte drikkevandet? .....	5
Hvorfor er økologi godt for drikkevandet? .....	5
Er det ikke en opgave for kommunerne? .....	6
Har vi nok vand i Danmark? .....	6
Kan man selv rense sit drikkevand for sprøjtegift? .....	6

### Hvad er fordelene ved at drikke grundvand?

Som et af de eneste lande i verden kan vi få drikkevand nok fra grundvandet. Rigelig nedbør og ideelle jordbundsforhold betyder, at alt vores drikkevand kommer naturligt fra grundvandet.

Det er nemt at åbne vandhanen og få rent og friskt vand. I andre lande er man nødt til at købe drikkevand i litervis i butikkerne og transportere det hjem, fordi vandet i hanerne ikke kan drikkes.

Postevand er det bedre og billigere end flaskevand:

- 1000 liter postevand koster cirka det samme som to halve liter kildevand fra tanken. Og for 15 kr. om dagen kan en gennemsnitsfamilie få rent og frisk drikkevand og komme af med sit spildevand.
- Postevand er mere friskt og renere. Der er strengere krav til kvalitetskontrol af postevand end flaskevand.
- Vand på flaske udleder 900 gange mere CO<sub>2</sub> pr. liter end postevand.

### Hvor galt står det til med drikkevandet i Danmark?

For os i Danmark er rent drikkevand en selvfølge. Vi har nok af det og i en så god kvalitet, at vi kan drikke det urenset. Men vi påvirker både mængden og kvaliteten af drikkevand, når vi forurener jorden, hvor grundvandet dannes og indvindes. Forureningen kommer fra landbrug, industri, transport, lossepladser, industrigrunde og private husholdninger.

Når vi bruger sprøjtegifte, kan de sive ned i jorden og ende i grundvand og drikkevand. Der findes allerede mange giftstoffer i drikkevandet, og derfor haster det med at sikre fremtidens drikke- og grundvand. De sprøjtegifte vi finder i dag, er indikatorer på at netop denne type forurening kan finde vej ned til grundvandet.

Over halvdelen af det danske grundvand er eller har været påvirket af sprøjtegifte, viser den landsdækkende grundvandsovervågning (GRUMO).

I 2016 blev der fundet sprøjtegift i mere end hver fjerde drikkevandsboring. Og alene i 2018 er det af tre omgange fundet rester af sprøjtegift i drikkevandet, som vi ikke vidste, var der, fordi vi ikke måler på præcis de giftstoffer.

Man kan ikke fjerne sprøjtegiften fra grundvandet, så hvis først grundvandet er forurenet, skal vi slås med problemet de næste 30-100 år. Sprøjtegift er den hyppigste årsag til, at drikkevandsboring bliver lukket.

I juni i år fandt man rester af svampemidlet N,N-dimethylsulfamid (DMS) i drikkevandet fra 8 ud af 14 undersøgte vandværker fra HOFOR. I Hvidovre og Dragør var indholdet af sprøjtegiften så høj, at de måtte lukke to vandværker, selvom der var kulfilter i Hvidovre.

På mindre end et år er der fundet mindst 250 boringer, der indeholder større mængder pesticidrester end tilladt. Det viser en ny opgørelse fra vandværkernes interesseorganisation Danva.

### Hvor stammer sprøjtegiften fra?

Når der bliver brugt sprøjtegift i gartnerier, planteskoler, plantager, golfbaner, idrætsanlæg, vejsider, parker og private haver, så kan det ende i grundvandet. Landbruget har langt det største forbrug af sprøjtegift.

Det samlede salg af sprøjtegift i Danmark udgjorde 2.601 tons aktivstoffer i 2016. Sprøjtegift solgt til landbruget udgør 99 procent af det samlede salg.

Mere end halvdelen af hele Danmarks areal bliver sprøjtet tre gange om året.

### Hvad er Danmarks Naturfredningsforenings holdning?

Vi står ved en skillevej: Skal vi lade stå til og fortsætte med at forurene vores drikkevand, og rense os ud af problemerne, som man gør i mange andre lande? Eller skal vi en gang for alle stoppe med at spille hasard med denne helt unikke ressource og få stoppet brug af sprøjtegift, der hvor grundvandet dannes og indvindes?

Danmarks Naturfredningsforening er ikke i tvivl! Tiden er inde til at forbyde brug af sprøjtegift, der hvor grundvandet dannes og pumpes op, så også vores børn og børnebørn kan drikke rent drikkevand.

Danmarks Naturfredningsforening arbejder for Et Sprøjtefrit Danmark.

### Hvordan beskytter vi drikkevandet bedst?

Folketingspolitikkerne bør forbyde brug af sprøjtegift dér, hvor drikkevandet dannes og pumpes op.

Det drejer sig om 90 km<sup>2</sup> rundt om drikkevandsboringerne – også kaldet boringsnære beskyttelsesområder eller BNBO'er. Når man pumper grundvand op, skaber det et kraftigt sug, som suger ungt grundvand ned langs boringerne eller ned gennem utætheder i de overliggende jordlag. Ungt grundvand indeholder større rester af sprøjtegift, fordi kun dele af sprøjtegiften er blevet omsat eller fortyndet.

Men det er ikke nok at beskytte BNBO'erne, for det meste grundvand dannes i områderne uden om BNBO'erne – i vandværkernes indvindingsoplande. Også her kan der være sårbare jordtyper og utætheder, hvor sprøjtegiften lettere trænger ned i grundvandet.

Så for at beskytte drikkevandet bedst muligt, skal politikerne forbyde sprøjtegift i både BNBO'er og de sårbare dele af indvindingsoplandet.

Sverige og Tyskland har haft sprøjteforbud i indvindingsområderne siden 1950'erne.

### Hvad koster det at beskytte drikkevandet?

Hvis politikerne vælger at forbyde sprøjtegift i BNBO'erne, får landmændene økonomisk kompensation, og desuden koster det penge at føre tilsyn. Alligevel er prisen for at beskytte drikkevandet meget lav:

1.000 liter vand vil blive 1,9-3,6 ører dyrere, viser et [notat fra Miljøstyrelsen](#). Det betyder, at en familie på fire med et gennemsnitligt vandforbrug skal betale 3,30-6,30 kroner mere om året for vand.

Og udover at sikre rent drikkevand vil et sprøjteforbud også øge biodiversiteten.

Det er ikke muligt at regne ud, hvad et forbud mod sprøjtegift i de sårbare områder i indvindingsområderne vil koste, da ingen kender den eksakte størrelse på disse.

Forebyggelse er bedre og billigere end rensning på vandværkerne, som vil blive nødvendigt, hvis vi ikke beskytter grundvandet mod sprøjtegifte. Det koster cirka 1 krone at rense 1.000 liter vand med kul. Og prisen bliver mangedoblet, hvis der skal bruges fx membranfiltrering.

Hvis drikkevandsboringen helt må lukkes på grund af forurening, koster en ny boring 1-2 millioner kroner. Og hvis det er så slemt, at de må finde og udvikle nye kildepladser samt bygge et nyt vandværk koster det op mod 50 millioner kroner.

I Danmark har vi normalt et princip om, at forureneren betaler. Men det gælder ikke i forhold til drikkevandet. Her skal forbrugerne i sidste ende betale i form af højere vandafgift.

### Virker Miljøstyrelsens godkendelsesordning?

De mange og gentagne fund af godkendte sprøjtegifte i grundvandet viser, at Miljøstyrelsens godkendelsesordning ikke altid virker.

Det skyldes blandt andet, at sprøjtegiftene ikke testes under danske forhold. Miljøstyrelsen godkender sprøjtegiftene på baggrund af modelberegninger baseret på udenlandske jordtyper og klimaforhold.

Derfor ved ingen, hvilke af de gamle forbudte stoffer eller hvilke nuværende godkendte stoffer, der i dag er på vej ned mod drikkevandsmagasinerne.

De senere år Miljøstyrelsen forbudt en række stoffer, efter de blev fundet i grundvandet. I Varslingssystemet for udvaskning af pesticider til grundvandet (VAP) undersøges om godkendte sprøjtegifte udvaskes til grundvandet.

Når der findes sprøjtegifte i grundvandet overvejer Miljøstyrelsen indgreb, såfremt et giftstof findes over grænseværdien i gennemsnit i den samlede grundvandsdannelse i et år. Miljøstyrelsen har gennem de seneste år forbudt/reguleret en række tidligere godkendte sprøjtegifte, bl.a. rimsulfuron, metalaxyl-M, bifenox, tebuconazol (conazolmidler), fluazifop-P-buthyl og metribuzin.

Det viser, at Miljøstyrelsens godkendelse langt fra er en garanti for, at sprøjtegifte kan dukke op i grundvandet i for høje koncentrationer.

### Er kontrollen med drikkevandet ikke god nok?

Vores drikkevand bliver analyseret for indhold af sprøjtegifte i flere forskellige instanser. Men selv den samlede kontrol forslå som en skrædder i helvede.

Siden 1956 har der været brugt cirka 590 forskellige sprøjtegifte i Danmark. På deres vej mod grundvandet nedbrydes de til op mod ti forskellige nedbrydningsstoffer, så der kan potentielt være flere tusinde forskellige stoffer i vores grundvand.

En arbejdsgruppe har netop identificeret 350 stoffer, som der bør analyseres for i drikkevand og grundvand. Men det nationale grundvandsovervågningsprogram (GRUMO) har gennem tiden analyseret for kun 40 sprøjtegifte og 30 nedbrydningsprodukter.

Vandværkerne skal analysere vandet mindst hvert femte år. Det obligatoriske analyseprogram for vandværkerne indeholder 39 stoffer. Men det omfatter stort set ingen af de 171 sprøjtegifte, der er godkendt i dag – eller deres nedbrydningsprodukter for den sags skyld.

Det er en af grundene til, at vi har set så mange "nye" fund i løbet af 2018.

### Hvad er grænseværdien for sprøjtegift i drikkevandet?

EU har fastsat en grænse for, hvor meget sprøjtegift der må være i drikkevandet. Det er højst 0,1 mikrogram per liter vand for en enkelt sprøjtegift, og summen af alle sprøjtegifte i vandet må ikke overskride 0,5 mikrogram per liter.

### Er det sundhedsskadeligt at drikke vand med rester af sprøjtegift?

EU og Danmark har en lav grænseværdi for sprøjtegifte i drikkevand, fordi vi ikke ønsker at disse giftstoffer skal være i drikkevandet. Punktum.

Men mange rester af sprøjtegifte ender alligevel i drikkevandet, og selv meget små koncentrationer af mange forskellige gifte kan have stor effekt. Særligt når de kommer i kontakt med hinanden, tilsætningsstoffer og andet. Det kaldes cocktaileffekten og er ikke særlig godt undersøgt. Vi deltager med andre ord i historiens største sporstofeksperiment, som ingen kender udfaldet af.

I foråret [udtalte en række eksperter til TV 2](#), at de ikke selv ville have problemer med at drikke vandet. Men at det selvfølgelig ville være bedst, hvis der slet ikke var rester af sprøjtegifte i vores drikkevand. For som Helle Raun Andersen, lektor i miljømedicin ved Syddansk Universitet, sagde:

- Vi ved i realiteten ikke, hvad lave eksponeringer af pesticider over tid betyder for vores sundhed. Så jeg kan ikke svare på, om det er farligt, for det er der ikke nogen, der ved.

### Hvad kan man gøre yderligere for at beskytte drikkevandet?

Den bedste måde at beskytte drikkevandet er forbyde brug af sprøjtegift dér, hvor drikkevandet dannes og pumpes op, i hele landet. Ellers skal hvert enkel kommune selv gøre det.

Derudover mener Danmarks Naturfredningsforening, at systemet til at godkende sprøjtegifte skal forbedres, så sprøjtegift først må bruges, når det er grundigt testet på prøvemarker i VAP (Varslingssystem for pesticider).

Der skal være en målrettet regulering af brugen af sprøjtegift i Danmark og EU's grænseværdier skal overholdes.

Endelig skal forsigtighedsprincippet håndhæves i Danmark. Det vil sige, at man ikke må bruge sprøjtegifte, hvis der er mistanke om, at de er skadelige.

### Hvorfor er økologi godt for drikkevandet?

Over halvdelen af Danmarks areal sprøjtes i gennemsnit tre gange om året. Men økologiske landmænd må ikke bruge sprøjtegift, så der er i sagens natur ingen nedsivning af gift til grundvand fra økologiske marker.

Vi påstår ikke, at økologi er løsningen på alt. Men brugt som miljøpolitisk redskab er økologi en meget væsentlig del af løsningen. Og som forbruger kan du skubbe udviklingen i den rigtige retning: Når du køber danskproducerede økologiske varer, sparer du grundvandet for mødet med sprøjtegift.

### Er det ikke en opgave for kommunerne?

Ifølge Miljøbeskyttelsesloven § 24 stk. 1 har kommunerne ret til at forbyde brug af sprøjtegift dér, hvor vandet pumpes op for at beskytte drikkevandet.

En række kommuner, bl.a. Egedal, Aarhus, Sønderborg, Aalborg, Favrskov, Lejre og senest Skanderborg er i gang med at forbyde sprøjtegift.

Vandværkerne støtter op, men landbruget er stærkt uenige. Interesseorganisationen Landbrug og Fødevarer mener, kommunerne tvinger landmændene til at afstå jorden mod en økonomisk erstatning, og at det er en urimelig krænkelse af den enkelte landsmands ejendomsret, da der er tale godkendte sprøjtegifte.

I december 2017 fastslog Miljø- og fødevareklagenævnet, at Egedal kommune havde ret til at udstede forbuddet. Landbrug og Fødevarer har efterfølgende indledt en civil retssag mod kommunen.

Danmarks Naturfredningsforening ser afgørelsen fra Miljø- og fødevareklagenævnet som juridisk klar og kan derfor ikke forstå, at Landbrug og Fødevarer tror, at de kan opnå en anden afgørelse ved domstolene.

### Har vi nok vand i Danmark?

Meget tyder på, at fremtidens ressourcekampe ikke bliver om ædelmetaller – men om adgang til rent drikkevand. Adgangen til fersk vand er et af FN's verdensmål og ifølge deres seneste rapport 'World Water Report 2018' vil fem milliarder mennesker i 2050 mangle adgang til rent drikkevand.

Danmark har nogle meget gunstige forhold, når det kommer til drikkevand. På landsplan kommer der i dag omkring 100 mm mere nedbør i dag end i 1870'erne, og ifølge DMI forventes mængden at stige med op til 6,9 procent frem mod år 2100. Samtidig falder danskernes vandforbrug år efter år.

Så spørgsmålet er ikke, om vi har nok drikkevand i fremtiden. Spørgsmålet er, om vi har nok **rent** drikkevand til vores børn og børnebørn.

### Kan jeg selv rense mit drikkevand for sprøjtegift?

Ifølge Boligejernes Videncenter, Bolius, findes der [to typer vandrensningsanlæg](#), du kan sætte op derhjemme. Ingen af dem fjerner dog samtlige rester af sprøjtegift.

- **Et drikkevandsanlæg med omvendt osmose** trykker vandet igennem et meget fintmasket filter, hvor vandmolekylerne spaltes og samles igen under tryk. Det fintmaskede filter fjerner ca. 95 procent af de op mod 300.000 stoffer, der er i vandet. Fx fjernes eller nedsættes indholdet af sprøjtegifte. Anlægget koster fra 700 kroner, men filteret koster 200 kroner og skal skiftes hver 30. uge.
- **Et vandrensningsanlæg med kulfilter** binder forskellige forurenende stoffer, når vandet passerer filteret. Det gælder til dels sprøjtegifte – men ikke alle. Et vandrensningsanlæg med kulfilter koster fra 1.200 kroner og cirka 0,86 kroner. pr. liter vand i drift. Desuden kan det være en mulig bakteriebombe, hvis det ikke bliver gjort rent jævnlige.

Danmarks Naturfredningsforening mener ikke, at borgerne bør være nødsaget til at rense vandet. Det er politikernes opgave at sikre, at alle danskere har adgang til rent drikkevand – nu og i fremtiden. Det gøres bedst ved at forbyde sprøjtegift dér, hvor drikkevandet dannes og hentes.

### Hvad kan jeg selv gøre for drikkevandet?

Hvis du selv vil gøre noget for at beskytte drikkevandet, kan du [droppe sprøjtegift i haven](#), købe økologiske fødevarer og støtte Danmarks Naturfredningsforenings kamp for rent drikkevand.